

Diane Zinna

NAKTIES

ROMANAS

SAULĖ

BALTO

Diane Zinna

NAKTIES
SAULĖ

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
IEVA ALBERTAVIČIENĖ

BALTO
Vilnius, 2022

Sirės kvietimą atvažiuoti pas ją vasarai priėmiau tarsi nuostabiai drąsų jos iššūkį. Tebematau ją su kuprine, aštuoniolikmetę, lengvai peržengiančią amžiaus ir kalbos barjerus, kad man būtų smagiau tarp jaunų jos draugių. Sapnuose Sirė veda mane žmonių knibždančiomis karamelinėmis Senamiesčio gatvelėmis, atsigręžusi nusišypso. Jungtinėse Valstijose prieš impulsyviai priimdama Sirės kvietimą buvau jos dėstytoja. Mano sprendimas keliauti su ja į Švediją viską nušvietė neblėstančia šviesa kaip nenusileidžianti vidurnakčio saulė. Toks pat buvo ir mano sielvartas. Su juo užmigdavau. Su juo pabusedavau.

Rašiniuose Sirė pasakojo apie šią vietą kaip apie magijos per-smelktą: troliai, vandens dvasios, *Midsommar* šventė*, per kurią visi traukia iš miestų į kaimus ir vėl tampa jauni. Saulėgrįža, kai saulė nenusileidžia ir neateina nakties košmarai. Tikrai? Ji patvirtino, jog taip, tai laikas, kai viskas atlėgsta, – suveši žaluma, gamta atsinaujina ir atgyja.

Sirė rašė apie savo namus Švedijoje. Buvo menų studentė. Uždaviau jai keletą klausimų, kad vaizdingiau papasakotų apie pažįstamus žmones, gimtuosius namus Olofstorpe, tradicijas, kurių laikėsi jos šeima. Ji turėjo ilgaplaukę seserį, ši dirbo oro uoste, valė

* Šved. Vasaros saulėgrįža. (*Čia ir toliau – vertėjos pastabos.*)

lėktuvus. Turėjo ir brolių. Tik gūžtelėjo, kai paprašiau aprašyti savo namus. „Tėn ne taip kaip čia“, – pasakė. Ilgėjosi namų, nors ir nežinojo kodėl. Paprašiau padėti rašiklį ir tiesiog papasakoti. Kokias spalvas mato, kai galvoja apie namus?

Paskui atsidūrėme ten. Prieš akis vėrėsi sodrios drėgnų pievų drobės, ryškiai žali vandenynai, vilnijantys, liūliuojantys vėjyje. Ar mes sukūrėme šią vietą savo žodžiais? Gerai neprisimenu, kaip ji pakvietė mane per vasaros atostogas važiuoti į Švediją kartu su ja. Atrodo, neįmanoma, kad man būtų pakakę vien žodžių, kad išdrįščiau rizikuoti mėgstamu darbu. Dėstytojavimas suteikė mano gyvenimui tam tikros prasmės, tada maniau, kad trokštu būtent to. Bet nė akimirkos nedvejojau. Dar tą pačią dieną nusipirkau bilietą. Galbūt visi tie metai vedė prieš šios akimirkos – kvietimo išvykti.

Mane aplanko ankstyvieji kelionės prisiminimai, tai buvo tarsi kitas pasaulis, visai kitokie pojūčiai. Violetinės jos šeimos namų užmiestyje durys – ar jos tikrai kvepėjo levandomis? Atmenu tris dienas Stokholme kaip lipnias ir saldžias – gal todėl, kad pirkome ledų iš trijų skirtingų pardavėjų gatvių kampuose, vieną po kito. Atmenu, kaip sėdėjome prie vandens, bandėme kalbėtis valgydamos ir juokėmės, nes lūpos buvo sustingusios nuo šalčio. Prisdengusios akis nuo saulės žiūrėjome į turistus, plaukiojančius ant pripučiamų į bananus panėšinčių valčių uoste kiek toliau už vikingų stiliaus laivų riestais pirmagaliais. Tie mūsų pokalbiai dabar kartais atrodo kaip saulė, spiginanti į akis.

Aplankėme daug gražių miestelių. Man niekaip nepavykdavo teisingai ištarti jų pavadinimų. Nesuvokiau tariamų garsų ir negalėjau įsiminti. Aplink beveik niekas nekalbėjo angliškai, tad nuolat

jaučiausi tarsi neišsibudinusi. Lyg vaikas, galintis vidury pokalbio užmerkti akis, nuslysti po stalu ir bėgioti aplinkui. Bet aš nebuvau vaikas. Buvau beveik trisdešimties.

Ne vieną savaitę važinėjome po pasakiškus miestelius kvadratinėmis akmenis trinkelėmis grįstomis gatvėmis, vingiuodavome vienos eismo juostos keliais susispaudusios mažyčiame Sirės automobiliuke. Kaimo vietovėse stūksojo tamsiai raudonų plytų ūkininkų gyvenamieji namai su baltais langų apvadais. Šokinėjome iš daržinių palėpių ir taip skardžiai juokėmės, kad šieno šapeliai lipdavo prie dantų. Abi kvatojomės kaip vaikai.

Paskutinę viešnagės dieną Sirė suorganizavo mūsų grupei išvyką į Elandą, salą prie Švedijos rytinės pakrantės, – ten turėjome įsirengti stovyklą ir atšvęsti *Midsommar*. Ji sakė, kad tuo metu jau bus pakankamai šilta maudytis jūroje, bet kai tą rytą jos brolis Magnusas padėjo sukrauti daiktus į automobilį, mačiau, kaip mano iškvepiamas oras virsta garo kamuoliais. Mačiau ir jo iškvepiamus baltus garus, kai pasilenkęs tikrino padangų slėgį. Kai kitos merginos suėjo vidun, jis atsistojo ir, pirmą kartą per kelias pastarąsias dienas pažvelgęs man į akis, sumurmėjo atsisveikinimo žodžius.

– Viso labo, – tyliai atsakiau neįstengdama atkartoti bejausmio jo tono.

Kai jis grįžo į namą, atsistočiau ten, kur mačiau jo iškvepiamą orą, kad pajusčiau šilumą, kurią jis man dovanojo savaitę anksčiau, dar prieš atšaldamas. Išvažiavau ne tik dviem dienoms – tai buvo paskutinės dvi dienos. Negi jis neįjautė senkančio laiko taip, kaip jį jaučiau aš?

Tikriausiai dėl nenusileidžiančios saulės naktų ir ilgų sutemų atrodė, jog viskam turėjome užtektinai laiko.

Visa Švedija buvo apsvaigusi nuo negęstančios birželio saulės. Ir gyvūnai atrodė apduję, sutrikę. Tą dieną Kalmare, prieš pat nuostabųjį Elando tiltą į salą, kelią lėtai perėjo briedis – trumpam užtvėrė pravažiavimą ir ramiai mirksėjo pypsintiems automobiliams.

Tada važiuome kiek ilgesniu nei šeši kilometrai tiltu. Sirė net prisimerkusi žiūrėjo į baltas kelią ženklinančias linijas, nes debesy retkarčiais lytėjo tiltą. Jos draugės snaudė ant galinės sėdynės – juodų rūbų, ištepilotų akių dažų ir pankroko šukuosenų kratinys. Jos šnekėjo anglų kalba nedrąsiai, nors buvo ją išmokusios išties gerai. Kartais, kai gerdavo, stengdavosi pasakyti daugiau. Sėdėjau keleivio sėdynėje su alaus dėže tarp kojų.

Laukiau šios išvykos, nes tikėjau, kad būsime tik mudvi, bet paskutinę akimirką Sirė pasikvietė ir draugį.

– Dieną atšils, – sušnibzdėjo nenorėdama jų pažadinti.

Džiaugiasi, kad ji kužda. Maniau, yra pasirengusi pasikalbėti apie tai, kas nutiko jai ir jos broliui. Per rūką vos įžiūrėjau vandenį už tilto. Jis bangavo, bet nestipriai.

– Kalmaro sąsiauris, – tarė ji.

– Atrodo, kad skrendame, – pasakiau.

– Nežinau, ar matysi, bet kitame krante stovi *Kalmar Slott* – Kalmaro pilis. Išlikusi nuo viduramžių. Kartais žmonės joje tuokiasi. Labai gražiai atrodo naktį, visa apšviesta.

Bandžiau ką nors įžiūrėti, bet pro debesų properšas mačiau tik spindintį sąsiaurio vandenį. Atsigrėžiau į galinį hečbeko langą, bet prie jo buvo prispaustas geltonas pripučiamas plaukimo ratas.

– Maudysiesi su manimi, tiesa? – paklausė Sirė.

Papurčiau galvą, bet nujaučiau, kad galiausiai pasiduosiu ir eisiu su ja paplaukioti. Per šias savaites leidau Sirei šviesiai perdažyti man plaukus ir patamsinti galiukus. Nusipirkome naujų drabužių, sukarpiau atsivežtus marškinėlius, kad atrodytų pankrokiškesni, garbanojau plaukus geležinėmis žnyplėmis ir pirmą kartą gyvenime maudžiausi nuoga. Paskui miško bare vis dar drėgnais plaukais ir rūbais šaukiau *Skål!** ir šokau užmerktomis akimis: ne kad nesisuktų kambarys – nenorėjau matyti savo atspindžio veidrodyje virš baro. Sirei tai patiko – kad stengiausi, kad bandžiau nusimesti sielvarto kiautą, kurį taip ilgai nešiojau.

– Sena legenda perspėja, kad *negalima* eiti maudytis per *Midsommar*, nes vandenyje laukia piktoji dvasia Nekenas, jis sėdi ant akmens, griežia smuiku ir tyko nusitempti tave po vandeniu. Legendoje mergelė smeigė peiliu sau į širdį, kad nereikėtų eiti su juo, ir baltos vandens lelijos nuo jos kraujo nusidažė raudonai. Jei jis tave sučiups, privers amžinai gyventi su juo po vandeniu, – Sire išdykėliškai šyptelėjo. – Supranti? Todėl turėsime eiti maudytis.

Ji nusijuokė, bet aš nutildžiau ją, nes baiminausi, kad pabus draugės, įsiterps į pokalbį ir pamažu pereis prie švedų kalbos. Buvau dėkinga Sirei už šypsena ir žaismingumą. Ilgėjausi pirmųjų mūsų kelionės dienų, kai keitėmės istorijomis ir mokėme viena kitą gražiai skambančių savo kalbos žodžių. Išmokiau ją *išglebės*, *prieblanda* ir *nesubrendęs* – jie dar ir dabar kelia man daugybę ryškių prisiminimų.

Buvome įpusėjusios tiltą, kai automobilis priekyje sustojo ir Sire staigiai nuspaudė stabdį. Susirūpinusi pažvelgė į mane.

* Šved. Į sveikatą!

– Tau viskas gerai, Lorena?

Prisiverčiau ištiesti į kumščius sugniaužtus pirštus ir nuleidau delnus ant sėdynės. Norėjau atrodyti rami. Sakiau sau, kad mus gaubiantis baltas rūkas neleis nulėkti nuo tilto.

Mačiau, kaip be garso juda Sirės lūpos. Ji žinojo, kad bijau tiltų. Galbūt meldėsi už mane. Nors ir jauna, Sirė neįtikėtinau daug meldavosi, tai buvo ne tiek polinkis į apmąstymus, kiek kompulsyvus elgesys. Sakė, kad tai padeda jaustis arčiau mamos, ši mirė, kai jai buvo penkeri. Sirė niekada nepasakojo, kaip mama mirė, tik tiek, kad ji su broliu ir sese sunkiai išgyveno jos netektį, tai tapo jos nesantaikos su broliu priežastimi.

Prieš kelionę ji man truputį papasakojo apie Magnusą: jis nenorėjo, kad ji išvažiuotų į koledžą, buvo pernelyg kritiškas, pats būdamas menininkas šaipėsi iš jos troškimo studijuoti menus. Dėl šios priežasties ėmiau nemėgti Magnuso dar su juo nesusipažinusi. Man nepatiko garsai, kuriuos iš pat pradžių siejau su juo: ant pietų stalo numetami raktai, garsiai trankomos durys, kalbėjimasis su savimi už sienos, skiriančios mūsų kambarius. Kai Sirė paprašė, kad su juo pernelyg nesuartėčiau, lengvai tai pažadėjau. O dabar visos mintys sukosi tik apie jį.

– Ar eisi maudytis drauge su manimi? – paklausė Sirė, mažindama greitį kaip ir priekyje važiuojantis automobilis, per retėjantį rūką galiniai jo žibintai švytėjo kaip rubinai.

Būrelis kirų prasklendė šalia tilto ir pradingo virš mūsų.

– Žinai, kad eisiu, – atsakiau. – Bet Nekenas tikriausiai nusi-
temps mane.

– Tada bent neišvažiuosi namo.

Nusišypsojau ir pažvelgiau į ją. Kelios pastarosios dienos buvo sunkios. Norėjau grįžti į Jungtines Valstijas, bet kartu su Sire, kad vėl būtume tik dviese.

Sirė ketino likti Švedijoje iki naujo semestro pradžios. Nors ir užtikrino mane, kad grįš antrus metus studijuoti *Stella Maris* koledže, vis tiek nerimavau, kad gali apsigalvoti. Buvo sunku įsivaizduoti savo auditoriją be jos, sėdinčios pirmoje suolų eilėje.

Merginos ant galinės sėdynės sukrutėjo, pakeitė padėtį ir vis tiek panėšėjo į susipainiojusių rankų, kojų ir antklodžių gumulą. Jos buvo Sirės metų, su draugėmis ir Sirė elgėsi kaip paauگلė. Tik pabendravusi su jomis pajutau mūsų amžiaus skirtumą. Mano nejaukios, kone motiniškos kalbos vertė Sirės drauges drovėtis. Stengiausi pritaipyti, bet visą šį nerūpestingą vasaros tarpsnį jaučiausi kaip Alisa, nebyliai gerianti keistus gėrimus vien todėl, kad ant jų parašyta: „Išgerk mane.“ O paskui tapau Alisa, vos telpanti mažame namelyje, parietusi kojas po savo milžinišku kūnu. Kokį nepaprastą gyvenimą gali gyventi – arba negyventi – per dešimt metų.

Netoliese girdėjosi tylus bangų ošimas. Nusileidome iš debesų, po kojomis vėl atsirado pagrindas, tiesus dviejų juostų kelias. Mano turistinio vadovo buvo parašyta, kad šios salos žemė – tai išbalintų kriauklelių ir fosilijų mozaika. Girdėjau vandenį, veržlią jo srovę. Merginos gale ėmė ražytis ir šnekėtis, švedų kalba mane migdė.

Sirė pareiškė, kad pirmiausia eisime maudytis. Važiavome per girią, panašią į tunelį su virš kelio susiraizgiusiomis medžių šakomis. Kai vėl pamatėme dangų, tarytum pakirdome iš snaudulio. Sustojome prie grublėto paplūdimio. Vietovė man priminė

šiaurinę Long Ailando pakrantę, ten dažnai vaikystėje vaikščio-davau su mama ir tėčiu, tik nuokalnė, kuria nubėgo merginos, saulėje spindėjo melsva ir žalsva spalva. Ramiose bangelėse tingiai siūbavo atspurę melsvadumblių kaspiniai, jais aplipę akmenys at-rodė minkšti ir pūkuoti. Paplūdimys vadinosi *Neptuni Åkrar* – Neptūno laukai.

– Sakei, kad maudysiesi! – šūktelėjo Sirė bėgdama prieky manęs.

Stipriai gniauždama geltoną pripučiamą ratą atsargiai žen-giau per akmenis. Visoje pakrantėje augo ryškiai mėlynos gėlės. Kiek akys užmatė, buvome vienos pajūryje, pakrantės linija ilga ir vingiuota, nežemiškai mėlynas paplūdimys tolumoje keitėsi į akinamai baltą. Ant kalvagūbrio stovėjo trys kaštoninės spalvos pajūrio nameliai, plonytė debesų juosta tįsojo lygiagrečiai su krantu. Atsisėdau ant pripučiamo rato, o merginos taškėsi jūroje. Jos bendravo lengvai ir meiliai. Tokios artimos gali būti tik vai-kystės draugės.

– Ateik pas mus, Lorena! – pašaukė Sirė.

Pamojavau, bet nepakilau nuo rato. Staiga jos ėmė dideliais žingsniais lėkti prie manęs taškydamos vandens purslus, susiki-busios už rankų, prie skruostų prilipusiais šlapiais plaukais. Visos čiupo už pripučiamo rato ir nusitempė mane į jūrą. Išsišiepusi panirau ir prisėmiau pilną burną vandens.

Vanduo buvo šaltas, tad maudėmės neilgai. Kai išlipome, nuo dumblių oda buvo įgijusi melsvą atspalvį. Išgręžėme drabužius ir išskleidėme džiūti, o pačios kaitinomės ant melsvai žydinčių uolų. Kaip man patiko toji popietė! Nebuvo nei anglišku, nei švediškų kalbų, tik mūsų kūnus šildanti saulė ir miegas.

Po pietų, kai drabužiai išdžiūvo, važiuojame į stovyklavietę. Merginos ant galinės sėdynės apžiūrinėjo save veidrodėlyje, jų balti dantys pamėlusios odos fone net švytėjo. Atrėmiau galvą į keleivio pusės langą, nuo iškvepiamo oro rasojo stiklas. Nejučia užsigalvojusi apie Magnuso atsisveikinimą tą rytą, ant aprasojusio lango lėtai išvedžiojau raidę M. Saulės šviesa sruvo per medžių lają virš galvos, užsimerkus atrodė, kad ji blykčioja po akių vokais. Drėgną pirštą nusibraukiau į šlaunį.

– Lorena, – tyliai tarė Sirė.

Atsimerkusi nuvaliau nuo stiklo M.

– Ar gali padėti?

Važiuodama ji priešais save ant vairo išlankstė salos žemėlapi.

Nusišypsojau. Šnabždesys. Anglų kalba. Vėl buvome tik dviese.

PĀVASARIS

1 skyrius

Stella Maris – nedideliame katalikiškame koledže šalia Vašingtono – pagal tarptautinę programą dėščiau kūrybinį rašymą anglų kalba. Buvau populiari dėstytoja. Nuaidėjus skambučiui prasidėdavo mano pasirodymas. Skaičiau paskaitas ramiai, bet kartu ir šiek tiek įsakmiai, tikrame gyvenime taip nesielgdavau. Visi studentai stengėsi pelnyti mano palankumą. Visi elgdavosi pagarbiai, visi atėdavo pasiruošę. Kiti dėstytojai skųsdavosi dėl probleminių studentų, sakydavo, jog kai kurių tiesiog neįmanoma suvaldyti, bet aš tokių bėdų neturėjau. Mylėjau savo studentus. Jie aktyviai dalyvaudavo paskaitose, aš vertindavau griežtai, todėl jie stropiai dirbo. Paskaitų nepraleisdavo, jų rašymas tobulėjo.

Tai buvo pirmas darbas, kuris man labai patiko. Stovėdama priešais auditoriją visada susitelkdavau į tą akimirką, buvau visa jų ir nuolat judėdavau, vaikščiodavau išsitepusi kreida rankas, atsisėdavau ant savo darbo stalo, juokdavausi iš jų pokštų. Po paskaitos studentai neskubėdavo skirstytis. Likdavo pasakoti man apie savo vaikystės miegamuosius, dabar paverstus didelėmis drabužinėmis, jų laukiančius darbus šeimos versle. Iš savo gimtųjų šalių parveždavo man saldainių ir laukdavo, kol iš karto paragausiu. Atviraudavo, kokie tušti atrodo jų laimėjimai, kai šalia nėra tų, kuriuos myli, kai

niekas nepasako: „Šauniai pasirodei.“ Žinojau, ką jie turi omenyje. Tai varnelė rašinio paraštėje, linktelėjimas, šypsena.

Daugelis jų rašydavo, kad jie šioje šalyje naujokai, pasakodavo, kaip čia sunku pritapti. Jie nežinojo, kokia artima jiems jaučiuosi, kaip puikiai suprantu jų nusivylimą, kad neranda tinkamų žodžių, kad nesupranta pokštų, kad juokiasi, nors ir nežino iš ko, kad juokas bent šiek tiek padeda išverti namų ilgesį. Sielvartas truputį panašus į tėvynės ilgesį.

Buvau tik dėstytojo padėjėja, bet maniau, kad kelios valandos priešais auditoriją kasdien, studentų dėmesys ir pagarba gali kompensuoti kai kuriuos kitus dalykus. Keli fakulteto dėstytojai manęs nemėgo. Galbūt laikė per jauna ar manė, jog kalbu per tyliai arba per greitai. Iš pradžių man jie visi labai patiko. Pirmą semestrą kuris nors retkarčiais užkalbindavo, numesdavo kelis trupinius, nes žinojo, kaip alkstu pokalbių. Ar anksčiau nedirbai koledžo bibliotekoje? Kaip tau pavyko gauti dėstytojos darbą pagal tarptautinę programą? Pernelyg vėlai sumojau, kad išpažindavau jiems tai, kas iš tiesų buvo skirta tik draugams: nuojauta apie atsiradusį ryšį su studentu, geresnis būdas ko nors išmokyti. Jie apsvarstydavo mano žodžius, bet jiems nepatiko nė viena mano idėja. Nepatiko, kad taip ir nebaigiau disertacijos, kad dėščiau *Stella Maris* koledže neturėdama daktaro laipsnio.

Ar iš tavo auditorijos sklido plojimai, Lorena?

Taip, bet ne man. Tiesiog visus sujauđino vieno studento perskaitytas rašinys.

Na, žinoma, kad ne tau. Ar girdėjot? Jai atrodo, kad mes pamanėme, jog studentai plojo jai. Tiesiog kitą kartą užsidaryk duris, gerai? Tai blaško kitus.

Būčiau visa tai ištvėrusi lengviau, jei būčiau turėjusi bent vieną gerą draugą.

Vieną žemišką sausio rytą Sirė Bergštriom pirmą kartą anksti atėjo į auditoriją su dviem garuojančiais puodeliais kavos, savo darbų aplanką persimetusi per petį.

Buvau atkreipusi į ją dėmesį. Visada sėdėdavo pirmoje eilėje, į dešinę nuo manęs. Pasisveikindavo su visais įėjusiais studentais, atsidusdavo kartu su mergina, kuriai taip pat reikėdavo toli eiti nuo bendrabučio iki koledžo, greitai apsikeisdavo matematikos užrašais su kita ir visada šypsodavosi, visiems išstardavo *hej*, kiti studentai jai pamojuodavo ir visa auditorija tarytum pasviravo į jos pusę.

– Kaip dėstytoja tu labai jauna, tiesa?

Mudvi susėdome viena priešais kitą mano tylioje pirmo aukšto auditorijoje. Už jos stačiu stikliniu kampu suėjo didžiuliai langai nuo lubų iki žemės, išvagoti besikaupiančių rasos lašelių. Buvome vienos, tik tyliai užė radiatorius ir nuo mano puodelio kilo šiluma.

– Kiti taip mano, – atsakiau.

– Palieki daug pastabų mūsų rašinių paraštėse.

Pasižiūrėjau į rašinį, kurį tuo metu tikrinau, į plonyčius šleifus žodžių, vingiuojančių paraštėmis žemyn, ir susigėdau.

– Man patinka jas skaityti. Tai lyg laišškai, kuriuos negailėdama laiko mums rašai, – toliau kalbėjo Sirė. – Kai šios paskaitos baigsis, juos visus išsaugosiu. Vien dėl tavo pastabų.

Ji nusišypsojo ir supratau, jog kalba nuoširdžiai. Sirė pakedeno ranka plaukus ir ant jos suolo pabiro blizgučių dulkelės.

Mostelėjau į jos aplanką.

– Kokį meną kuri?

Ji išėmė savo kompozicijas: neoniniai dažai, priklijuotos metalinės įvorės, blizgučiai ir popieriaus segtukai. Tai buvo spindintys

įvairiaspalviai ovalai, panašūs į žėodas, gilūs ir sunkūs, tarsi nuo jų svorio tuoj sulūžtų stalas ir jie nukristų ant grindų. Neradau tinkamų žodžių savo nuostabai išsakyti dėl jos kūriniių sudėtingumo. Vienos drobės apačioje pastebėjau auksu užpildytą įplyšimą.

– Kai kurie japonų menininkai sudužusius keramikos dirbinius sulipdo skystu auksu. Taip išryškinamas defektas, tarsi sakant, kad suskilęs daiktas gali tapti daug vertingesnis ir brangesnis, – ji piršto galiuku perbraukė spindinčią siūlę. – Tas pats ir su žmonėmis, tiesa?

Nusišypsojau.

– Taip.

– Tai labai smulkių aukso dalelių klijai. Visada juos naudoju, kai suklystu.

Ji įdėmiai žiūrėjo man į veidą, lyg labiau klausytųsi lūpų judesių nei atsakymo.

– Tu – nuostabi, – pasakiau ir ji nušvito.

Taip viskas ir prasidėjo. Iš pradžių tiek ir tebuvo. Ji anksti ateidavo į auditoriją ir parodydavo man savo kūrinius. Sunkiai rasdavau tinkamų žodžių jiems pagirti, bet jaučiau, kad jai labiausiai magai išgirsti, kaip giriu ją pačią. Tada sukišdavo juos atgal į didelį plokščią portfeli ir sėdėdamos tyloje abi dirbdavome savo darbus.

Nors bendravome nedaug, vis tiek laukdavau šių tylių pusvalandžio pertraukėlių. Atrodė, kad jai patikdavo būti šalia manęs, net jei būdavau užsiėmusi. Ilgainiui, kai į auditoriją susirinkdavo kiti studentai ir susėdavo į savo vietas, kai nuaidėdavo skambutis ir atsi-stodavau priešais juos, ėmiau jausti, kad Sirė yra šone sėdinti draugė, linkinti man sėkmės.

Sirė buvo panaši į fėją. Strazdanota, nedidukė, laiba, mūvėdavo prigludusius visų vaivorykštės spalvų džinsus. Kalbant akcentas

nerėždavo ausies – ji galėjo būti iš bet kur. Trumpus šviesius plaukus kartais nusidažydavo tokia pat ryškia kaip ir jos kelnų spalva, bet matydama, kaip ji rūpinasi kitais, jaučiau, kad jos siela – kaip kur kas brandesnio žmogaus. Tarsi būtų apdovanota gebėjimu išvelgti žmonių gerumą ir matytų, jog ir aš jo šiek tiek turiu. Tikriausiai niekas nepastebėjo, kad aš pati tuo abejoju. Ko gero, atrodžiau drausminga ir emociškai stabili. Bet taip nebuvo.

Pasirodė, kad Sirė yra gera rašytoja, nors dažniausiai nesuprasdavo asmeninių rašinių tikslo. Niekas nesuprasdavo. Jei studentas nežinodavo kokio nors angliško žodžio, dažnai tiesiog parašydavo jį savo kalba. Taip darydavo ir Sirė. Viename pirmųjų rašinių ji daugybę kartų vartojo žodį *ensam* vietoj „vieniša“, tarsi anglakalbiams niekada nebūtų tekę žodžiais išreikšti šio jausmo.

– Tai gali reikšti tą patį, – pasakė ji. – Bet, regis, kažko trūksta. Argi ne?

Pradėjome kalbėtis apie tą žodį, tarsi kalbėtume apie bet ką kitą. Apie tai, ką *ensam* reiškė jai visą laiką nuo pat vaikystės, kai gyveno su šeima, o dabar be jų – Jungtinėse Amerikos Valstijose. Žmonėms, kurių buvo netekusi, ji, rodos, norėjo tokio angliško žodžio, kuris skambėtų taip pat gedulingai kaip ir *ensam*, kad tariant garsas sugrįžtų vidun ir liūdnai sučiaupus lūpas dar girdėtusi jo gaudesys. Pasiėmusi žodyną perskaičiau jai visus angliškus sinonimus, bet ji norėjo tokio pat žodžio garso, kad jaustųsi galinti jį vartoti. Pasakė, kad *ensam* jai yra mamos netektis, tada ir pasiūliau palikti šį žodį rašiniuose.

– Kaip mirė tavo mama? – paklausiau.

– Niekas gerai nežino, – mostelėjusi ranka tarė ir nusišypsojo.

Žinojau tą gestą, tarsi numotum rodydamas, jog tai nesvarbu, ir šypsena, kad kitam žmogui nebūtų nejauku. Linktelėjau. Ji buvo

radusi žodį, turintį jai ypatingą reikšmę. Supratau, kodėl jį taip brangino. Mano tėvai mirė, kai buvau aštuoniolikos. Dar vaikas netekau šeimos. Be ypatingų žodžių šiai tuštumai išreikšti nuolat jaučiausi plūduriuojanti.

Ne. Iš tiesų laikiau suspaudusi kumščius, kad net krumpliai balo. Grūmiausi su savimi, verkiau, sunaikinau visas galimybes ir pradau save. Bet kai atsigrėžiu į praeitį, atrodo, tiesiog plūduriavau, nes iki tol buvau tvirtai įsišaknijusi.

Sirė, regis, neplūduriavo. Rodės, gerai žinojo, kas ji yra. Mokydama kitus supratau, kaip turėčiau elgtis būdama dvidešimt aštuoneerių. Tačiau matydama Sirės nuoširdumą suvokiau, kad būtent tokia turėjau būti ir aštuoniolikos. Atmenu, kaip į ją žiūrėdama galvodavau: *Ir man reikėjo turėti tokią šukuoseną.*

Kokia iš tiesų buvau aštuoniolikos: ruggpjūčio pabaiga, visi draugai pirmą kartą iškeliauja į koledžus toli nuo namų. Vasara ėjo į pabaigą. Vienas po kito jie išvažiavo automobiliais su ant stogo sukrautais daiktais. Padėjau jiems užveržti krovinių virves, atsisveikindama bučiau į skruostus. Kai kurie primindavo, kad ir pati turėčiau išvažiuoti, kad esu pernelyg protinga, todėl privalau studijuoti, tvirtino, kad man patiktų jų pasirinktos mokymo įstaigos. Kiti žavėjosi mano apsisprendimu pasilikti ir metus dirbti, susitaupti pinigų. Šypsojasi ir dėščiau jiems savo planą – per metus perskaitysiu visus Šekspyro kūrinis ir savarankiškai mokysiuosi lotynų kalbos. Dar prieš pateikdama prašymą į koledžą išleisiu savo apsakymą. Bet tiesa buvo tokia, kad mes neturėjome pinigų.

Dienos greitai trumpėjo, bendruomenės baseine darėsi per šalta plaukioti, be to, mieste nebeliko nė vieno žmogaus, su kuriuo būčiau galėjusi jį lankyti.

Rugsėjis mūsų namuose buvo kupinas ašarų ir vienašalių ginčų. Kvailų dalykų. Trankiau durimis. Jas trankydavau visada *aš*, ne tėvai. Tai *aš* prarasdavau savitvardą, nes miestelis man buvo per mažas, nes prekybos centre buvau apeita ir nepaaukštinta, nors vedėjas žinojo, kad man to reikia labiau nei kitiems. Nes prie pietų stalo turėdavau kalbėtis su tėvais, o tuo metu mano draugai sėdėjo koledžų valgyklose. Nes, net ir garsiai trenkus durimis, tėvai jas tyliai praverdavo ir pasakydavo, jog supranta, kaip jaučiuosi, nors iš tiesų džiaugėsi, kad dar metus turės mane namuose.

Taigi, kai tai nutiko, jaučiausi, tarsi pati būčiau prisiprašiusi.

Ligoninėje buvau nuvesta į žalią kambarėlį. Geltonplaukė psichologė paklausė, ar galėčiau paskambinti kokiam nors kitam šeimos nariui, kad atvažiuotų mane paimti. Bet nieko kito neturėjau. Visada buvome tik mes trise. Šokdavome ant linoleumo, ruošdavome valgi prie atviro virtuvės lango, žiūrėdavome į žvaigždes sugulę ant stalo guliniam kieme. Nieko kito neturėjome. Buvome trijų asmenų šeima.

Buvau per didelė, kad tapčiau našlaite. Pakankamai suaugusi vairuoti. Per jauna, kad suprasčiau, jog vienai gyventi bus per sunku. Jie važiavo uosto tiltu namo po vakarienės Port Liuveleine iš restorano, kuriame iki tol visada lankydavosi su manimi. Jaunas koledžo studentas važiavo dviračiu. Ant vairo rankenų sėdėjo jo mergina. Mano tėtis pasuko vairą, bet nesuvaldė automobilio ir jis nulėkė nuo tilto į vandenį prieš pat polius, pro kuriuos įplaukdavo keltai. Užaugau pro savo miegamojo langą matydama tuos keltus, jų tolimos šviesos atrodėdavo kaip žvaigždės, į kurias žiūrėdamas gali sugalvoti norą.

Apie tai rašė visi laikraščiai. O paskui viskas nutilo. Kai kurie nesuprato, kad neturiu jokių kitų giminaičių. Mūsų miestelio žmonės, pažinoję mano intravertus tėvus, iš pradžių rodė užuojautą, paskui

ėmė vis labiau smalsauti, kamantinėjo smulkmenų. „Mes važiuojame tuo tiltu kiekvieną dieną, – sakydavo jie. – Kaip tai galėjo nutikti?“

Susipažinusi su naujais žmonėmis, jiems apie tai nepasakodavau. Buvo sunku kalbėti apie tėvų mirties aplinkybes. Bijoju, kad mintis, jog jie nuskendo automobilyje, ilgam išliks tų žmonių galvose. Jie norėtų ką nors man pasakyti, bet ką čia bepasakysi? Burzgiantis automobilis panirtų po vandeniu svetimų žmonių mintyse, o jie liktų ant tilto nežinodami, ką man atsakyti. Patikėjau, kad pats mandagiausias dalykas būtų leisti šiam prisiminimui mirti manyje. Bet kartu su juo numirė ir dalelė manęs.

Buvau per jauna visa tai išverti viena. Bet pakankamai suaugusi tvarkyti finansinius reikalus. Tikriausiai per jauna, kad suprasčiau grobuoniškus kai kurių vyrų instinktus. Užtektinai subrendusi, kad žinočiau, kaip išsklaidyti socialinės darbuotojos baimes. Išmokau meluoti. Prabėgo keleri metai. Toliau plūduriavau. Užsisklendžiau savyje, visas mano gyvenimas buvo lyg liūdnas niūniavimas sučiauptomis lūpomis.

Ensam. Vienatvė.

Po to pokalbio su Sire ėmiau labiau dvejoti, ar reikia išbraukti gimtosios kalbos žodžius savo studentų rašiniuose, bijoju paminti ką nors svarbaus ir neišverčiamo į kitą kalbą. Pasidariau jų sąrašą. Pradėjau suvokti, kad bet kokia mano užduota tema jiems galėjo tapti rašiniu apie namų ilgesį. Mums visiems koledžas buvo it toli ma planeta, o auganti abėcėlinė neliečiamų žodžių rodyklė – kalba, rodanti kelią į ją.

– Kodėl mokomės rašyti rašinius apie asmeninius patyrimus? – paklausė vienas studentas. Jie visada nori tai, ką išmoko, susieti su tikrove. – Ar pati rašote tokius rašinius už pinigus?

Nenorom prisipažinau jiems, kad už koledžo ribų esu techninių tekstų rašytoja. Kuriu žinykus, garantinius raštus, sutartis ir valdymo

instrukcijas, perspėjimus, pasirodančius didžiosiomis raidėmis prieš vartotojams atliekant kitą žingsnį.

Studentus tai sudomino ir viena mergina paklausė:

– O kaip patenkama į tokią sritį?

Ta mergina rašė išraiškingai ir gražiai. Pasakiau jai, kad neturėtų siekti tokio darbo.

– Kodėl ne? – paklausė ji. – Žmonėms reikia saugumo instrukcijų.

Jautiesi, tarsi būtum priverstas rinktis kompromisą, norėjau pasakyti širdyje jausdama tikruosius šio žodžio klodus.

– Kaip surandamas toks darbas? – *Iš lūpų į lūpas*. – Kur jį atliekate? – *Savo lovoje*. – Kur išmokote rašyti tokius tekstus? – *Visada mokėjau*. – Kaip jums už jį moka? – *Atlygis valandinis*.

– O kuo *iš tiesų* norėjote būti? – paklausė vienas vaikinas ir pričiupo mane nepasiruošusią.

Mano studentai vieni vieni atkeliavo iš skirtingų tolimų kraštų. Labai ilgai gyvenau užsisklendusi, nuolat traukdama ir mažėdama, o jie buvo drąsūs ir linkę į nuotykius. Nenumaniau, kaip jiems tai pavyko, bet žavėjaisi jais. Man patiko traukti iš jų istorijas. Patiko būti su jais – gana greitai supratau, kad to negalima sakyti savo kolegoms dėstytojams.

– Visada norėjau būti čia, – pasakiau jiems. – Su jumis.

Iš Sirės žvilgsnio sumojau, kad ji kažkaip žino, ką nutylėjau. Jos žvilgsnis bylojo, kad ji visada tikisi išgirsti daugiau, nei pasakau.

– Be to, toks rašymas naudingas, – pridūriau. – Mokėdami įvairiais būdais išreikšti savo jausmus vienas kitam... lengviau įveiksite vienišumą atsidūrę toli nuo namų. Tai jums padės, kai jausitės *ensam*.

Mačiau, kaip Sirė atlošė pečius, tarsi būčiau pakvietusi ją vardu.